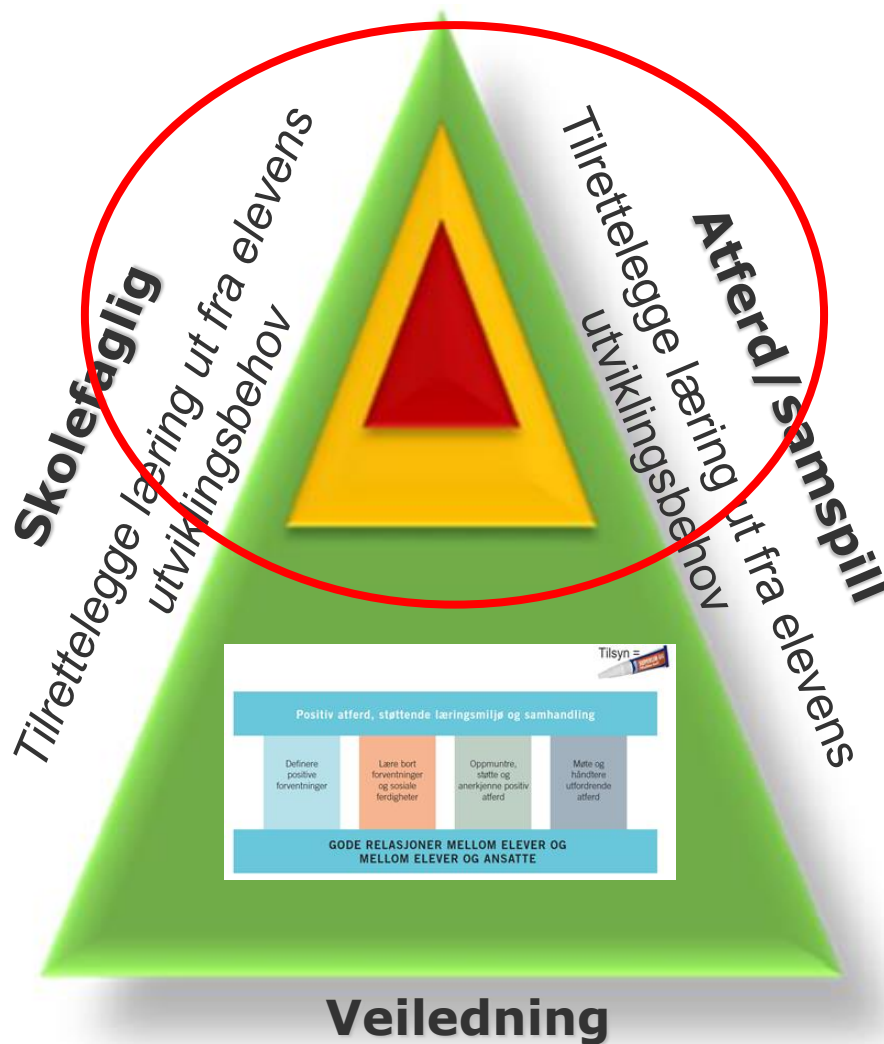

PALS

Hvordan jobbe enda bedre med elever som trenger støtte på selektert og indikert nivå?

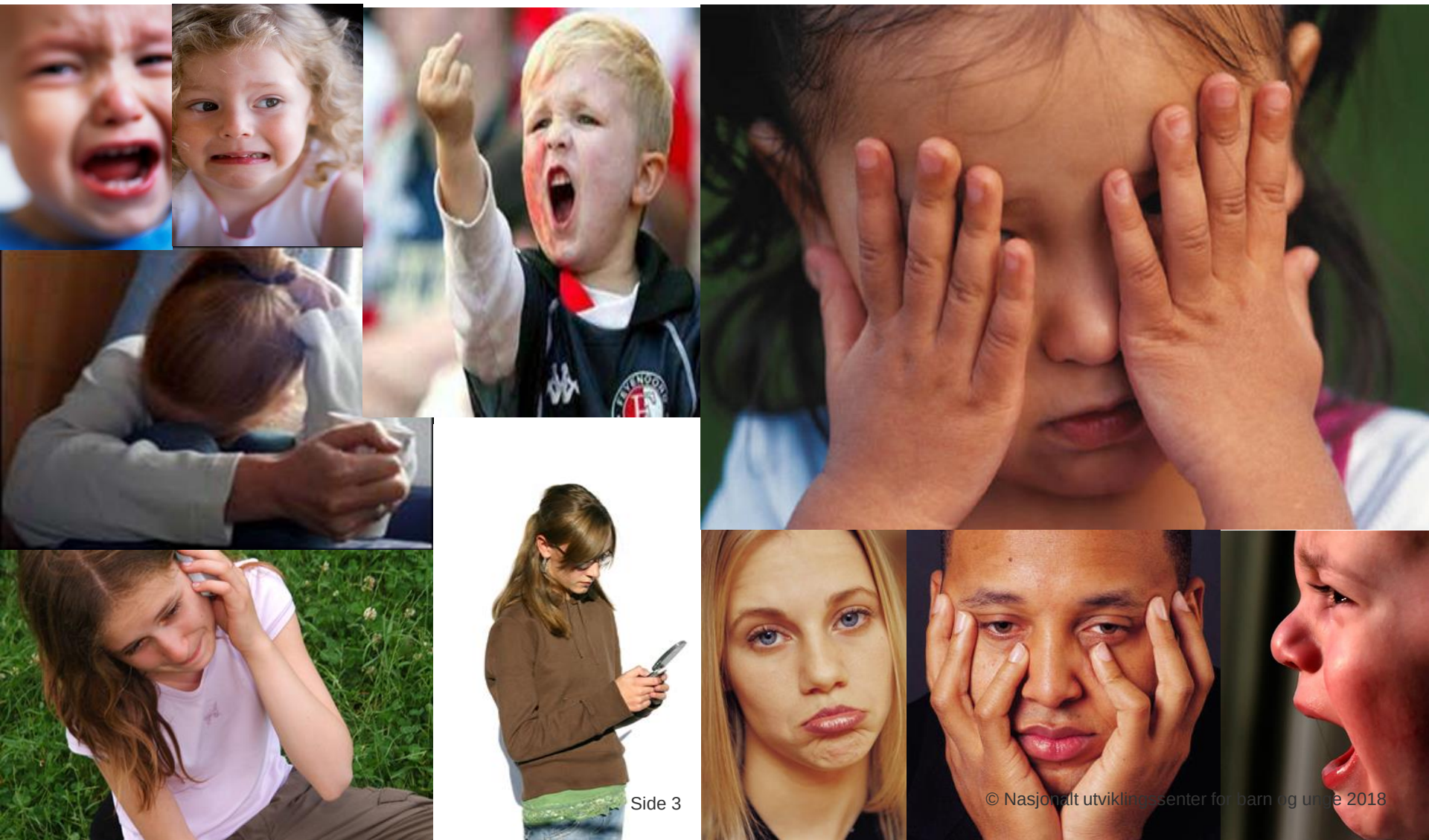
FÅ
1-5% av elevene
trenger
intensive tiltak

NOEN
5-10% av elevene
trenger
supplerende tiltak

ALLE
80-90% av elevene
gjør og presterer som
forventet
Alle ansatte møter
alle elever med
forebyggende tiltak

Atferd – hva er det?

Professor: - Kort vei fra spesialskole til ufoøret ved

Altfor mange elever tas ut av vanlig skole, mener psykologiprofessor Terje Lønnøse. Han er bekymret for langtidseffektene.

- Noen elever burde ikke vært i et vanlig klasserom

«Du er et lett bytte, derfor valgte de deg. Tårene spretter, du kjenner slag og spark overalt.» Det skriver en anonym lærer i en kronikk i dagens avis.

Lønnøse

■ Vold i skolen:

Ut av klassen? Det farlige klasserommet

Jeg er lærer på en barneskole. Jeg skriver for å skremme deg.

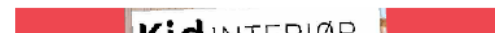
Lønnøse

Vi kan ikke ha som en nasjonal, systematisk løsning å sende de vanskeligste elevene bort til egne skoler.

Psykologiprofessor: - Lærerne må lære å takle adferdsproblemer

- Bare skolen selv kan løse adferdsproblemer på skolen, sier professor i psykologi ved Universitetet i Tromsø, Willy-Tore Mørch.

Lønnøse

Løsningen var en ny lærer

Alt snudde på en uke. Vi fikk en ny sønn. En sønn som faktisk ville på skolen.

Lønnøse

↓ Hvorfor vises denne annonsen?

Hvordan kan vi forstå atferd?

- **Atferd er kommunikasjon!**
 - Atferd er sterkt knyttet våre tanker og våre følelser
 - Atferden har en funksjon
 - Atferd og miljøet rundt påvirkes gjensidig av hverandre over tid
 - Atferd er for en stor del lært
 - Atferd er forutsigbar
 - Atferd er mulig å forandre
-
- Vi kan dra et atferd til himmels eller vi kan roe den ned, det handler om hvordan vi møter den. The big naughty secret

Når blir atferd et problem?

- Barn og unge glemmer, protesterer, handler impulsivt osv. - det er naturlig!
- Noen barn har med seg utrygghet, vonde opplevelser og traumer.
- Problemer oppstår når barn og unge:
 - ikke gjør som vi forventer basert på alder/utviklingsnivå og kontekst
 - gjøre en rekke andre atferder enn det vi forventer i en spesifikk situasjon
 - når atferden skader andre eller deres egen utvikling og læring
- NB!
- At atferden til barn og unge blir et problem betyr **ikke** at de er årsaken. Det er stor sannsynlighet for at årsaken ligger i kontekst og omkringliggende relasjoner.

Så hva kan vi gjøre?

Fire fokusområder for å lykkes med tiltak på indikert og selektert nivå:

1

- **Organisering** – personer, tid, møter, oppfølging og evaluering
- Evnen til å lage bærekraftige tiltak og følge dem opp

2

- **Kartlegging** og innhenting av data

3

- **Samarbeid** mellom skole og hjem og med profesjonelle aktører
- Håndtere samarbeidsutfordringer

4

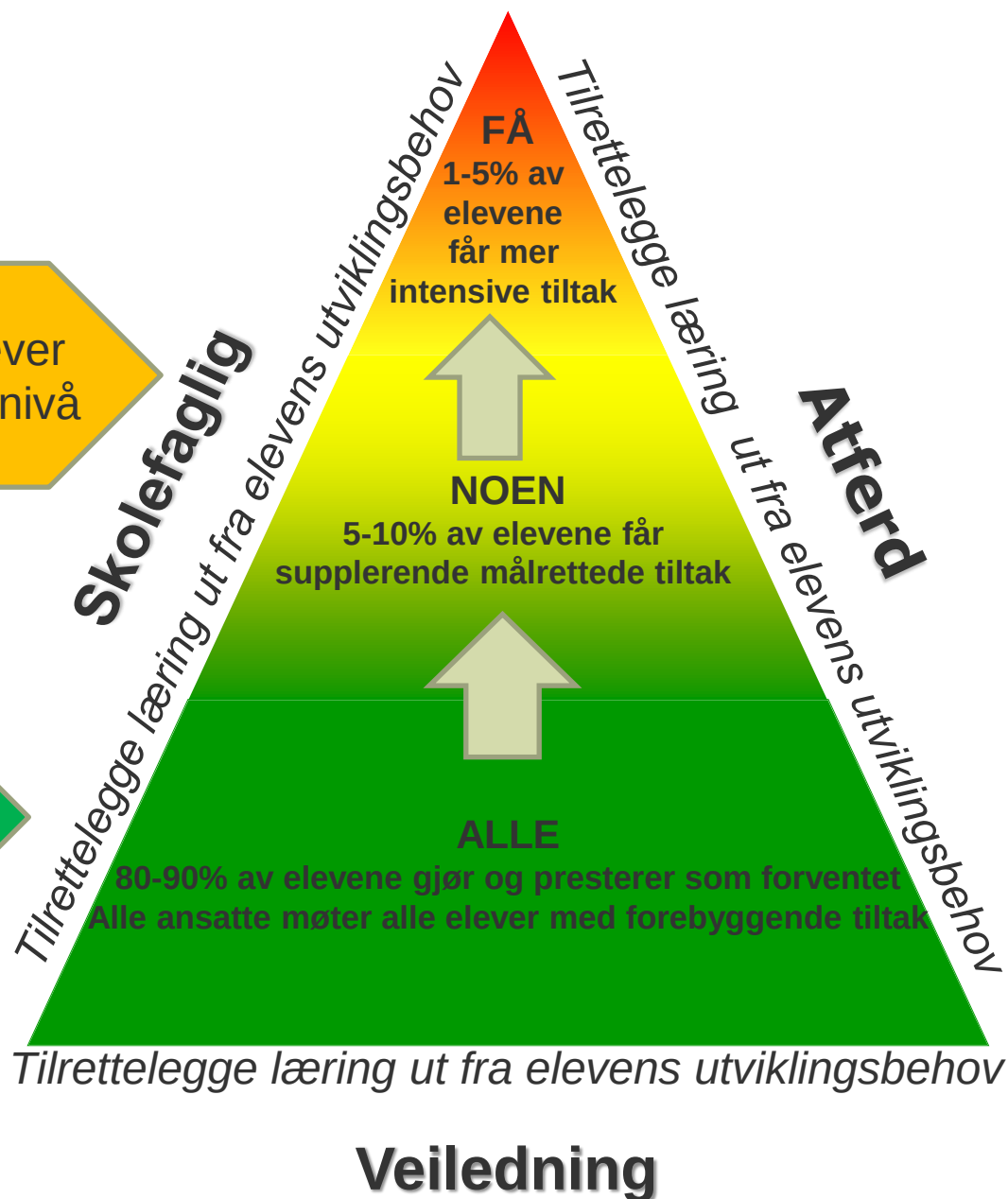
- Nyttige og gjennomførbare **tiltak** som følges opp og evalueres

«Elev vi
bekymrer
oss for»

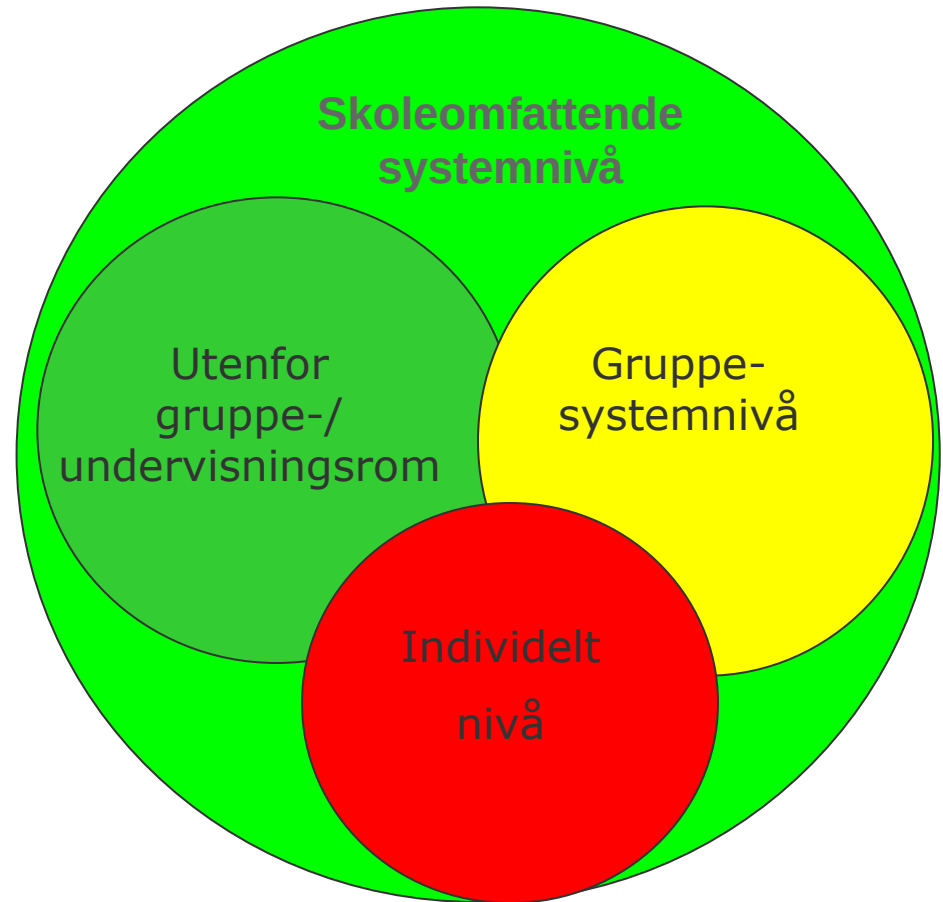
Hvordan
«velges» elever
ut til tiltak på nivå
2 og 3?

Hvordan sjekker
vi at elever «får
det de skal» på
nivå 1?

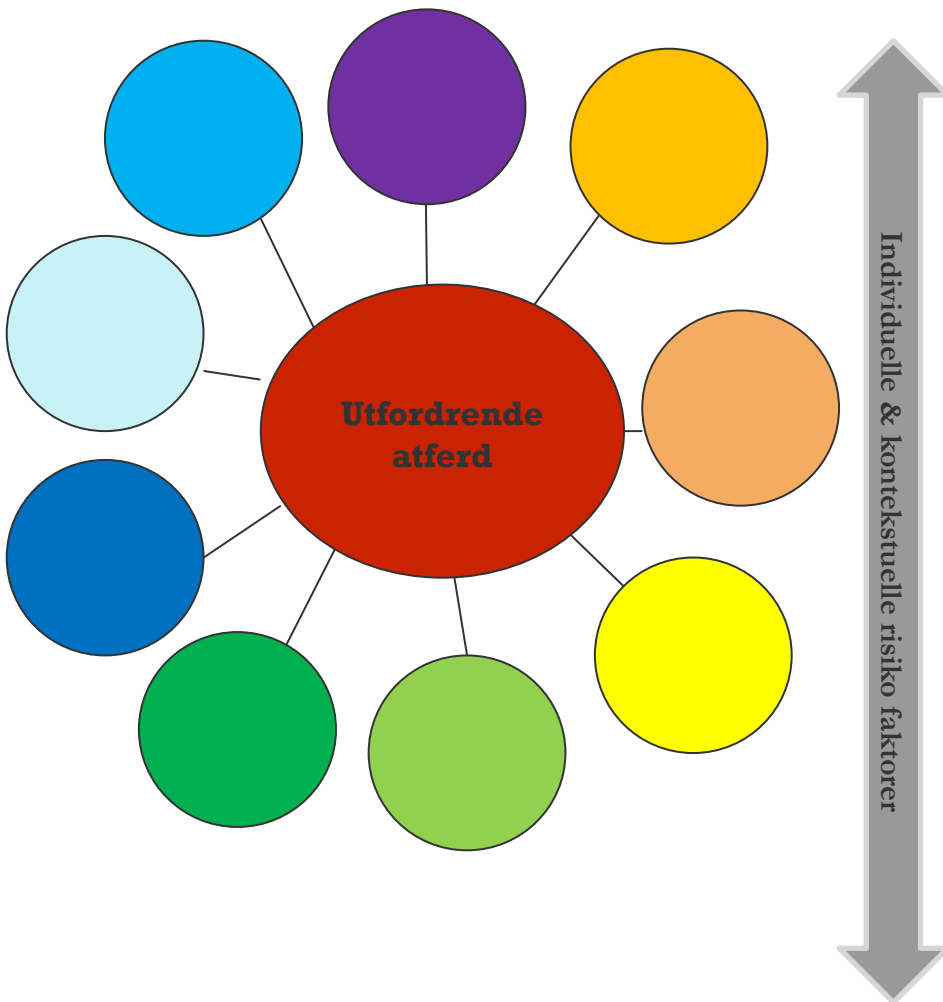

Vurder hvorvidt utfordrende atferd er knyttet til:

- Individnivå
- Gruppenivå
- Systemnivå
- Flere systemområder

Opprettholdende faktorer ved utfordrende atferd

- Det er aldri bare én årsak til utfordrende atferd.
- Både individuelle, relasjonelle, kontekstuelle, situasjonelle og kulturelle faktorer spiller inn.
- Hvilke faktorer som har størst betydning i det enkelte tilfellet, kan variere

Effektive tiltak er spesifikt rettet inn mot moderering/eliminering av flest mulig av de faktorene som henger nært sammen med eller som opprettholder den utfordrende atferden.

Opprettholdende faktorer – eksempel

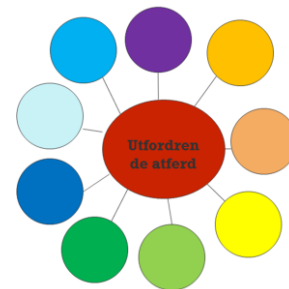
Spørsmål vi bør stille:

Vurder **først** følgende: Er det forhold ved ... som opprettholder atferden?

1. undervisningen
2. organiseringen av timen
3. organisering av friminutter eller overganger
4. ansattes kommunikasjon
5. klassen/medelever
6. skolen -utemiljø, fysisk utforming, kultur/holdninger
7. friminutt

Vurder **deretter**: Er det forhold ved ... som opprettholder atferden?

1. eleven selv
2. familien
3. bo situasjonen
4. venner
5. nærmiljøet
6. fritiden
7. andre forhold

Hvilke faktorer ser ut til å opprettholde den utfordrende atferden?

Vurder **først** følgende: Er det forhold ved ... som opprettholder atferden?

1. undervisningen
2. organiseringen av timen
3. organisering av friminutter eller overganger
4. ansattes kommunikasjon
5. klassen/medelever
6. skolen -utemiljø, fysisk utforming, kultur/holdninger
7. friminutt

Vurder **deretter**: Er det forhold ved ... som opprettholder atferden?

1. eleven selv
2. familien
3. bo situasjonen
4. venner
5. nærmiljøet
6. fritiden
7. andre forhold

Hvilke faktorer kan vi gjøre noe med?

Vurder **først** følgende: Er det forhold ved ... som opprettholder atferden?

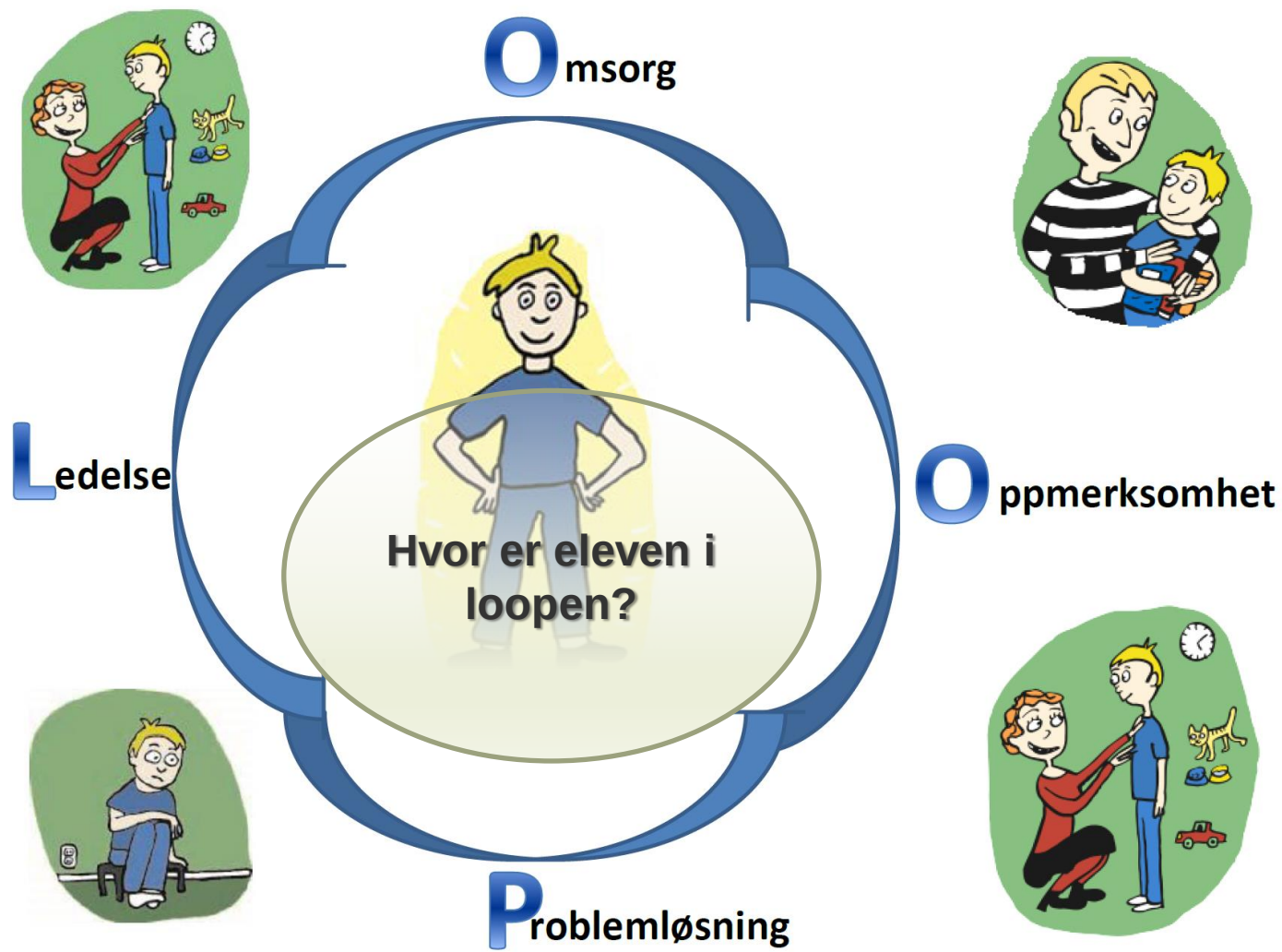
1. undervisningen
2. organiseringen av timen
3. organisering av friminutter eller overganger
4. ansattes kommunikasjon
5. klassen/medelever
6. skolen - utemiljø, fysisk utforming, kultur/holdninger
7. friminutt

Vurder **deretter**: Er det forhold ved ... som opprettholder atferden?

1. eleven selv
2. familien
3. bo situasjonen
4. venner
5. nærmiljøet
6. fritiden
7. andre forhold

ESBA VURDERINGSSKJEMA OG UNIVERSELL KARTLEGGING AV ELEVERS SOSIALE FERDIGHETER

Elev: _____ Dato: _____ Klasse: _____ Lærer: _____		Universell kartleggingsskala		
		Nesten alltid	Av og til	Sjelden/aldri
1. Hører godt etter når læreren snakker og gir beskjeder (eks.: vender seg mot deg når du snakker; ser på deg og hører etter; er oppmerksom og får med seg det du sier, etc.).				
2. Følger lærerens beskjed (eks.: tar frem nødvendig materiale; går fort i gang med arbeidsoppgavene; gjør det han/hun er bedt om uten å somle, etc.).				
3. Viser god arbeidsinnsats (eks.: gjør sitt beste; er engasjert; holder seg til oppgaven; gjør en ting om gangen, etc.).				
4. Sitter ved plassen sin og jobber når det er forventet (eks.: fullfører oppgavene; arbeider konsentrert, etc.).				
5. Ber om hjelp på en hensiktsmessig måte (eks. rekker opp hånden eller viser annet tegn til å trenge hjelp; oppsøker deg; venter på tur, etc.).				

PMTO
terapi

TIBIR
konsultasjon

TIBIR
foreldre-
rådgivning

TFCO
Treatment Foster
Care Oregon

INTER

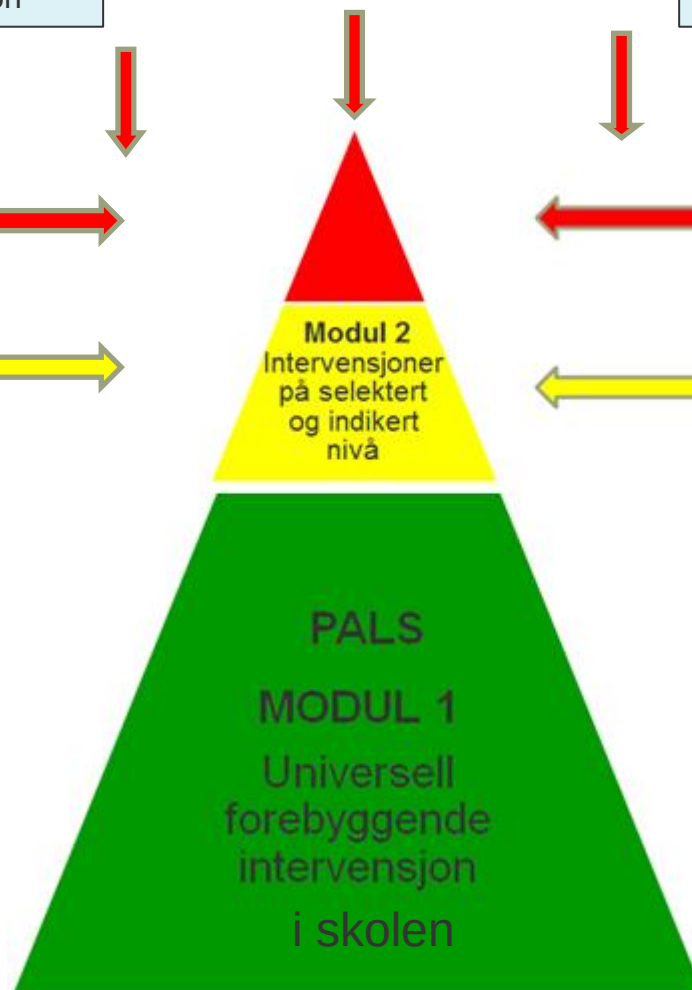
MST
Multisystemisk terapi

FFT
Funksjonell
familieterapi

TIBIR sosial
ferdighets-
trening

TIBIR
foreldre-
grupper

TIBIR
Kartleggings-
verktøy

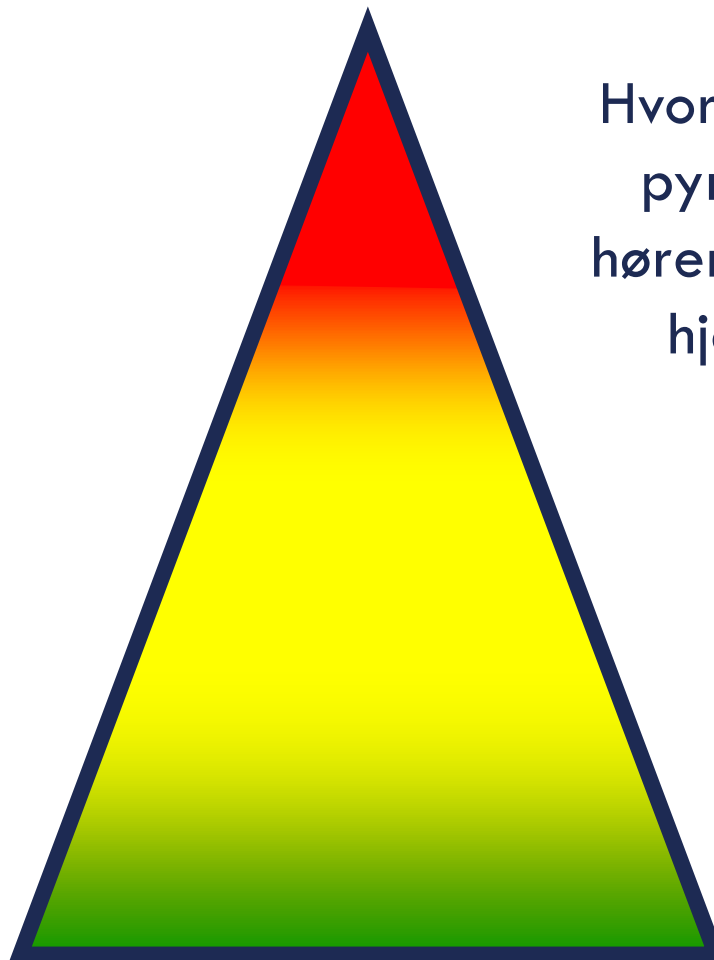
Hvilke tiltak er tilgjengelig for deres elever per dags dato?
Blir tiltakene gjennomført av skolen eller av noen i
støttesystemet?

Nivå 3:

Nivå 2:

Nivå 1:

Hvor i innsats-
pyramiden
hører tiltakene
hjemme?

Bli presis i beskrivelsen av atferden

Fokus på handlingene/atferden

- Hva eleven gjør og ikke gjør er det eneste vi kan vite noe om
 - Hva som skjer inne i eleven vet vi ikke sikkert
 - Vi kan anta/spørre
- Vi unngår:
 - upresise beskrivelser og merkelapper
 - beskrivelser som ikke skiller mellom beskrivelse og forklaring, for eksempel:
 - Ina er asosial
 - Siri er bekymret
 - William er alltid sint
 - Iver vil ikke...
 - Carina er overfølsom for lyd

Hva er forskjellen?

Nora vil ikke være med
på samlingen

eller

Nora er ikke med på
samlingen

Jakob kan ikke leke med
andre barn

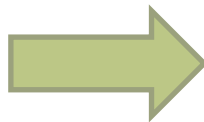
eller

Jakob leker ikke med
andre barn

Uklare beskrivelser må gjøres om til konkrete og observerbare handlinger/atferd

Emma er umotivert

Kommer sent
Gjør ikke hjemmearbeid
Kommer ikke i gang med arbeid
Går rundt i klasserommet
Har ikke med seg nødvendig utstyr

Øvelse

1. Tenk på en elev/person som beskrives/oppfattes som...
2. Snakk med naboen - fortell hva eleven/personen gjør eller ikke gjør som får oss til å beskrive/oppfatte vedkommende slik.

Aggressiv

Sta

ABC-analysen

ABC-analyse

- Vi kan få hjelp til å forstå hvorfor en person oppfører seg på en bestemt måte ved å se på hva som skjer før og etter atferden (Utløsende og opprettholdende faktorer).

Noe i miljøet...

└─> setter i gang en atferd...

└─> som leder til en konsekvens

ABC for å forstå atferd

- Hva skjedde før atferden? (A=Antecedent)
- Hva gjorde eleven/ hvilken atferd observeres? (B = behavior)
- Hva skjedde etterpå? (C=consequences)

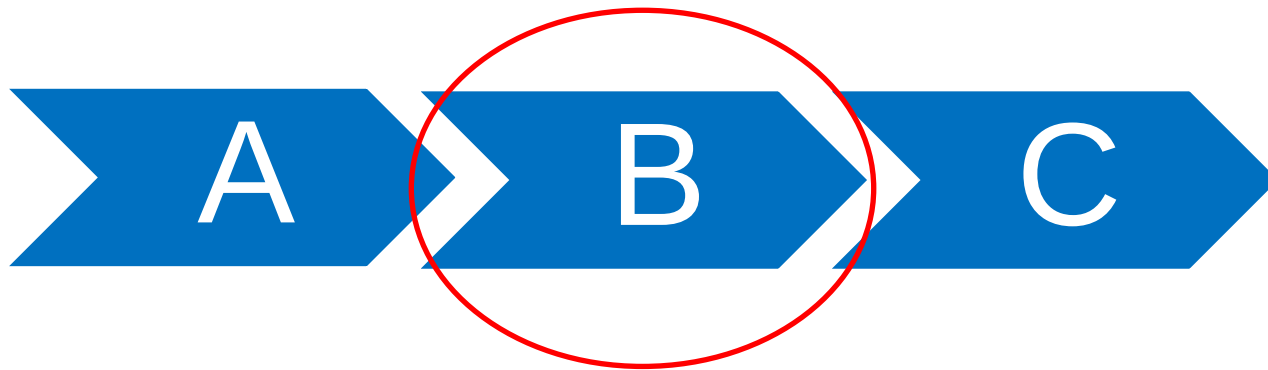

Antecedent → Behavior → Consequences

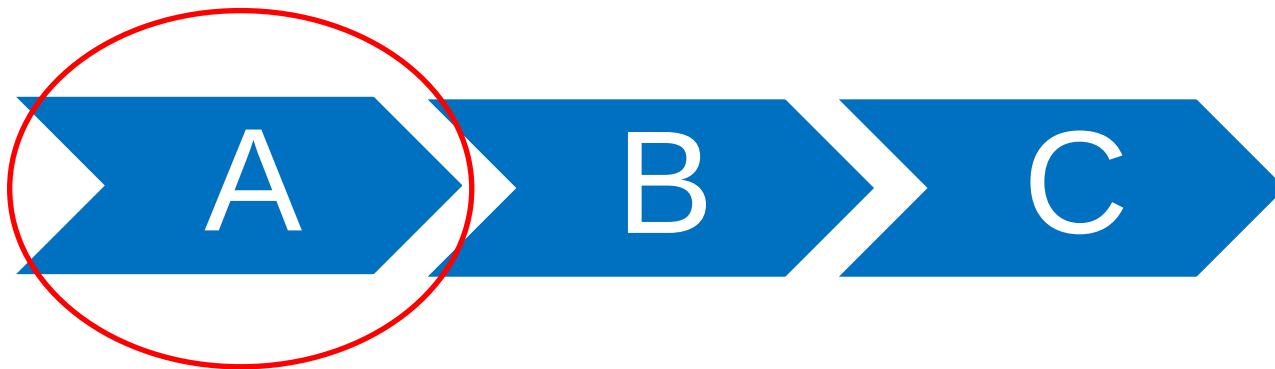
Å beskrive utfordrende atferd - B

- Beskriv atferden/ hva eleven konkret gjør/ bruk verb
- Unngå tolkninger, generalisering og stempling av elever

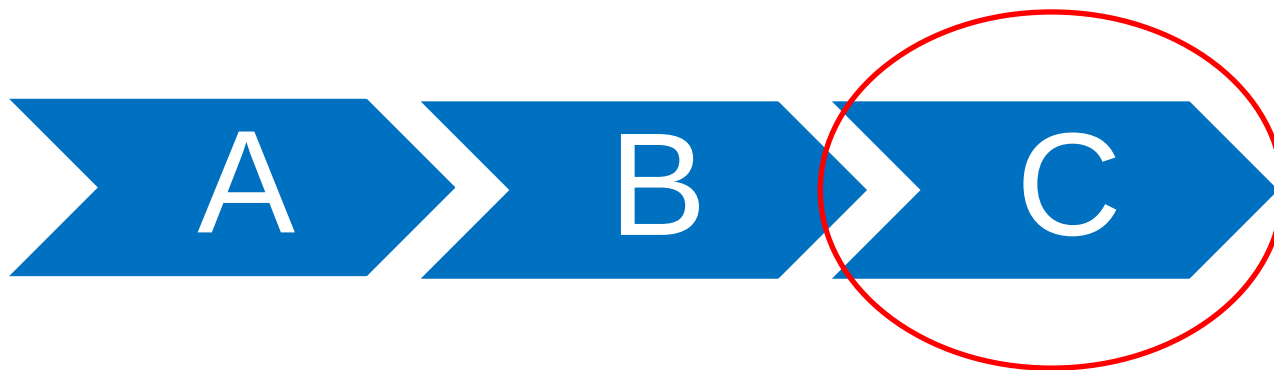
Forutgående hendelser A

- Hendelser i situasjonen rett før atferden oppstår (hvor, hvem, tidspunkt, sammen med hvem...)
- Kan være en beskjed, et krav, en kommentar fra en medelev, vanskelig oppgave, konflikt, mistenksomhet osv.

Konsekvenser - Hva skjer rett etter atferden?

- Konsekvensene → hva som skjer etter en atferd, vil påvirke om en atferd gjentar seg i lignende situasjoner i fremtiden
 - *Forsterker* er noe som skjer etter en atferd og som fører til at atferden øker i fremtiden i lignende situasjoner
 - *Svekkelse* er noe som skjer etter en atferd og som fører til at atferden avtar i fremtiden i lignende situasjoner

Oppgave:

Ine – beskriv observerbar atferd

Ine går i 3. klasse. I mange av timene går hun rundt i klasserommet og forstyrrer de andre elevene. Det er ikke like mye i alle timene, mest i de som involverer lesing. Hun gjøre en del ting som hun ikke skal gjøre. Hun snakker rett ut, sier dumme ting til klassekameratene og «tuller», men få synes det er morsomt. Når læreren ber henne gå og sette seg ned, ignorerer hun læreren eller protesterer – noen ganger voldsomt.

Resultatet er at både læreren og de andre elevene blir irriterte og forteller henne det. Hun får gjort veldig lite i timene. Vennene hennes har blitt slitne av henne for lenge siden og hun har blitt stadig mer ensom og avvist av de andre.

Oppgave:

Ine – Beskriv observerbar atferd

Forutgående hendelser

Observerbar atferd

Konsekvens/reaksjon

Når vi har samlet all data- hva da?

Hva trenger eleven?

- Trygge, stabile og gode relasjoner – liker du meg?
 - Forutsigbarhet og struktur
 - Tydelige forventninger
 - Annerkjennelse (5-1 eller enda mer)
 - Opplevelse av mestring
 - Støtte til å regulere følelser
 - Involvering og medvirkning
 - Tverrfaglig samarbeid
 - Voksne som tar ansvar
-
- **MED ANDRE ORD; EN STOR DOSE UNIVERSALT NIVÅ - PALS**

We teach...

"If a child doesn't know how to read, we teach.

If a child doesn't know how to swim, we teach.

If a child doesn't know how to multiply, we teach.

If a child doesn't know how to drive, we teach.

If a child doesn't know how to behave, we ...teach?

...punish?

Why can't we finish the last sentence as automatically as we do the others?"

(Tom Herner, 1998)

Lag gode mål for eleven

- Bruk dataene og ta utgangspunkt i noe som er utfordrende, men ikke det vanskeligste
- Tydelige og konkrete mål
- Målet må være realistisk å nå (små steg er viktig) – Overveiende sannsynlig at de når målene (70%)
- Må være målbare

GODE RESULTATER BLIR TIL GJENNOM SMÅ SKRITT
-HVERDAGSRUTINER

BEDRE

BEST

Hvordan øve med eleven?

- **Øv** på den atferden eleven trenger å øve på (modellere ønsket atferd)
- **Øv** mye og ofte (øv i små og trygge situasjoner – 28 ganger)
- Minn eleven på hva dere øver på før situasjoner der den utfordrende atferden vanligvis oppstår (lag visuelle støtter og påminnelser)
- Alle som er i kontakt med eleven må vite hva eleven trener på og de må heie og anerkjenne **5-1**
- Benytt gjerne et belønningssystem som viser trinnene i øvingen (da er det også lett å evaluere – husk 70%)
- Bruk korte samtaler etter situasjoner: "Hva gikk bra nå? Hva trenger vi å trene mer på? Husk alltid 5-1
- Involver eleven i å finne ut hva som er vanskelig og hva som kan hjelpe
- Vær enige om hvilke ferdigheter som øves på, og gi samme støtte hjemme og på skolen om mulig

skole-hjemkort

Navn: _____

Dato: _____

_____ Jeg nådde dagens mål

_____ Jeg hadde en vanskelig dag

En ting jeg klarte veldig bra i dag var: _____

Noe jeg vil arbeide mer med i morgen er: _____

Kommentar:

Sett av foresatte: _____

Kommentar:

Sjekk inn - sjekk ut, beskrivelse forts.

- Gjennomføres på daglig basis
- Elevene møter en fast voksenperson på et fast sted før og etter skoledagens slutt (sjekk inn – sjekk ut)
 - Innsjekk - et positivt møte der eleven får støtte på sine daglige mål som er nedtegnet på elevens «SISU-kort»
 - Utsjekk - den ansatte snakker med eleven om måloppnåelse og gir positiv tilbakemelding, oppmuntring og formidler framtidstro.
- Positiv samhandling med læreren sin gjennom skoledagen –eleven får positive tilbakemeldinger og støtte relatert til sine definerte mål.
- Tilbakemelding hjem hver dag som foresatte «skriver under på» og som returneres til innsjekk neste dag. Fokus på oppmuntring og framtidstro uavhengig av hvordan dagen har gått.

SISU-kort

Navn: _____

 Jeg klarte det Jeg klarte en del Jeg øver mer i morgen <th>Oppgave 1</th> <th>Oppgave 2</th> <th>Oppgave 3</th> <th>Lærers initialer</th>	Oppgave 1	Oppgave 2	Oppgave 3	Lærers initialer
1. økt				
Friminutt				
2. økt				
Friminutt				
3. økt				
Friminutt				
4. økt				
Sjekk inn: 	Sjekk ut: 			
Dagens 	Kommentar:			

Veien videre

- Hva har dere på plass og hva må dere jobbe videre med?
- Spørsmål
- Meld dere på modul 2 opplæring.

